

ILLUSTRATIE CYPRIAN KOSCIELNIAK

Nog dichter op elkaar wonen

Nederland wordt drukker, grijzer en diverser. Waar en hoe gaat iedereen wonen als er straks 22 miljoen inwoners zijn?

IN HET NIEUWS 6-7 OPINIE & DEBAT 2-3

BEVOLKINGSGROEI

Samenwonen, maar dan letterlijk

Steeds meer ouderen en steeds meer mensen met een migratieachtergrond, mogelijk ook een flinke bevolkingsgroei: dat zijn de toekomstverwachtingen. We gaan wonen in hofjes en flexibeler leven.

Door onze redacteur
Karel Berkhout

AMSTERDAM. Het huis van de toekomst is misschien wel een middeleeuws hofje. Met kleine woningen rond een gezamenlijke tuin en met een gemeenschappelijke wasruimte, keuken en misschien woonkamer. „Waar je de burens goed kent en het opvalt als bij een huis de gordijnen op een dag niet opengaan”, zegt rijksbouwmeester Floris Alkemade. Zo kunnen alleenstaande mensen - oud en jong - een deel van hun tijd met anderen samenleven.

Het aantal ouderen en alleenwonenden zal de komende decennia sterk toe nemen, zo bleek deze week uit scenario's van de statistici van het CBS en de demografen van het NIDI. Hetzelfde geldt voor Nederlanders met een migratieachtergrond. Het totale aantal Nederlanders kan gelijk blijven op zo'n 17 miljoen, maar net zo goed oplopen naar 22 miljoen. De vraag is: wat kun je nu al doen om te zorgen dat het leven in Nederland over dertig jaar (nog steeds) plezierig is?

„Een andere bouwcultuur scheppen”, is het antwoord van Alkemade. Oftewel: tegelijkertijd de opwarming van de aarde tegengaan, de biodiversiteit herstellen en wijken zo renoveren dat ze de gemeenschapszin versterken. „Een op de tien volwassenen voelt zich nu al erg eenzaam”, zegt Alkemade. In de grote steden woont bijna de helft van de mensen alleen. „Als dat er straks nog meer worden, neemt de kans op eenzaamheid toe. Die kans is kleiner in woningen waarin je een aantal zaken met anderen deelt.”

Eenheid in verscheidenheid

Zo'n woonvorm biedt inderdaad een „mooie kans om verschillende mensen met elkaar te verbinden”, zegt Lans Bovenberg, hoogleraar economie aan Tilburg University. Die verbinding is ook in de toekomst cruciaal voor een sterke economie, zegt hij: „De Nederlandse economie is succesvol doordat we altijd goed zijn geweest in het laten samenwerken van verschillende groepen.” Nederland lijkt daarin op Zwitserland, waar verschillende kantons en taalgroepen samen een zeer succesvolle economie hebben opgebouwd. Bovenberg: „Nu komt het erop aan die Nederlandse traditie verder te ontwikkelen.”

Van oudsher was Nederland opgedeeld in zulen van protestanten, katholieken, liberalen en socialisten. Tegenwoordig onderscheidt Bovenberg - „heel ruw” - vier andere grote groepen: 1. de „kosmopolieten”, vaak hoogopgeleide bewoners van de grote steden; 2. de „traditionelen”, veel te vinden op het platteland, vaak christelijk; 3. de „nieuwe Nederlanders”, veelal islamitisch; 4. de mensen die moeite hebben mee te komen met de moderne samenleving, vaak laagopgeleid. Deze vier groepen zijn de kracht van Nederland, benadrukt Bovenberg: „Doordat ze zo sterk verschillen kunnen ze elkaar aanvullen. De uitdaging is om ze bij elkaar te brengen.”

Christen-democraten als Bovenberg, prominent CDA-lid, geloven dat dit het beste gaat als elke groep een sterke identiteit ontwikkelt, bijvoorbeeld door de kinderen naar de eigen basisscholen te sturen - ook als dat islamitische basisscholen zijn. „Met een sterke identiteit krijg je het zelfvertrouwen dat je in staat stelt om te gaan samenwerken met mensen uit andere groepen, die je tegenkomt op bijvoorbeeld de werkvloer of de universiteit.”

De migratie zal die samenwerking niet gemakkelijker maken, erkent Bovenberg. Nu telt Nederland 4,2 miljoen inwoners die minimaal één in het buitenland geboren ouder hebben. Dat worden er straks 5,3 tot 8,4 miljoen. „Dat is ook een enorme kans, zeker voor een exportland als Nederland, dat zo verbonden is met de rest van de wereld”, zegt Bovenberg. Maar dan zullen we wel moeten investeren in de infra-

Bij de recente architectuurprijsvraag *Who Cares*, voor wijken met de beste zorgvoorzieningen, bleek **het klassieke hofje** een populaire woonvorm.
FOTO'S HARRY COCK/DE ZWARTE HOND, ROB T HART, PETER DE KROM/HH

Huizen
moeten
geschikt
gemaakt
worden voor
thuiswerk

structuur, zowel de harde (wegen en huizen) als de zachte (arbeidsmarkt, onderwijs).

Wederopbouwflats

Om met het eerste te beginnen: voor vijf miljoen nieuwe Nederlanders zijn grofweg twee miljoen woningen nodig - boven op het huidige tekort van 300.000 woningen. Het is verleidelijk om daarvoor landbouwgrond op te offeren, want die is goed voor 70 procent van de oppervlakte van Nederland - slechts 8,5 procent is bebouwd. Dat vindt architect Alkemade geen goed idee: „Voor de biodiversiteit en het klimaat moeten we overschakelen op circulaire landbouw; daarvoor heb je meer grond nodig dan voor de huidige landbouw. Daarnaast moeten we voor de leefbaarheid de groene gebieden tussen de steden openhouden.”

De nieuwe woningen moeten volgens Alkemade zoveel mogelijk worden ingevlochten in de huidige 7,8 miljoen woningen, die dan tegelijkertijd grondig kunnen worden opgeknapt. „Er is genoeg ruimte om binnen de bestaande wijken en stedenbouw het aantal woningen met 10 tot 15 procent te vergroten. Denk aan braakliggende terreinen in de stad, bedrijventerreinen die nooit goed zijn gebruikt, de leegstand in winkelstraten, verlopen parkeerterreinen en de restgebieden en blinde gevels in naoorlogse wijken.”

Voor deze wijken, waar veel migranten en achterblijvers wonen in schrale wederopbouwflats, hebben „veel potentie voor transformatie”, zegt Alkemade. Daar moeten de huizen niet alleen van het gas af, maar bijvoorbeeld ook geschikt worden gemaakt voor thuiswerken. „Door corona is vijf dagen naar kantoor minder vanzelfsprekend geworden, terwijl de dynamiek in een wijk rijker wordt als er wordt gewoond en gewerkt.” Mensen houden volgens hem van historische steden omdat die generatie op generatie zijn verbeterd: „Dat moeten we ook gaan doen met die naoorlogse wijken.”

Daarbij moet volgens Alkemade zoveel mogelijk hout worden gebruikt, omdat dit bouw materiaal bij de wording CO₂ opslaat. Beton zorgt juist voor een hoge uitstoot. „Met hout bouw je prachtige woningen, grotendeels in de timmerfabriek, waardoor je veel minder bouwverlast in de buurten hebt. Het materiaal is licht, zodat je houten woningen op bestaande woningen kunt zetten. Je kunt de woningen ook gebruiken als wisselwoning tijdens renovaties.” En mochten ze overbodig worden, dan haal je de houten woningen zo weer uit elkaar. „Of je rijdt ze gewoon ergens anders heen.”

Menselijk kapitaal

De manier waarop mensen leven, zal net zo flexibel moeten worden, denkt econoom Bovenberg, om te voorkomen dat vergrijzing de economie straks verlamt. „Economische groei danken we grotendeels aan het onderwijs, dat de hele samenleving menselijk kapitaal verschaft. Door de opeenvolgende uitgaven aan zorg en pensioenen, dreigt er te weinig geld voor onderwijs over te blijven. Daardoor kunnen we in een neerwaartse spiraal terechtkomen.”

Om die spiraal te doorbreken moeten mensen volgens Bovenberg langer blijven werken dan ze nu doen. „We moeten ons talent koesteren en mensen langer gezond houden.” Daarom pleit Bovenberg al jaren voor een andere invulling van de levensloop. Nu is die voor de meesten een drietrapsraket: eerst leren, dan werken en uiteindelijk rusten. „Tussen je dertigste en vijfzigste jaar bedrijf je een soort topsport door: tegelijk carrière te maken en je kinderen op te voeden”, zegt Bovenberg. Na je pensioen stop je ineens met produceren. Bovenberg zou leren, werken en rusten veel meer willen mengen. „Korter naar school, eerder gaan werken, tijdens je leven blijven leren, meer tijd als je je kinderen grootbrengt en langer blijven werken.”

Dat vergt veel van het onderwijs, zegt Bovenberg, „want volwassenen leren anders dan kinderen”. En het kost natuurlijk ook geld. Ouderen kunnen dan wel langer productief blijven. Ook in hun omgeving, denkt Bovenberg. „Ouderen zullen dan niet alleen zorg consumeren, maar ook zorg produceren - doordat ze andere ouderen verzorgen.” Bijvoorbeeld als ouderen samenwonen in een hofje.

19,3

miljoen inwoners telt Nederland in 2050, tegen 17,4 miljoen nu. Dat is het meest waarschijnlijke scenario. De bevolking kan ook licht krimpen of juist nog harder groeien (tot 22 miljoen).

90

procent van de bevolkingsgroei komt door immigratie.

4,9

miljoen 65-plussers telt Nederland straks, 25 procent van de bevolking. Nu is dat 3,4 miljoen (19 procent).
bron: CBS

Vijf miljoen Nederlanders erbij betekent twee miljoen extra huizen